

การพัฒนาตนเองของครูภาษาอังกฤษ
โดยการใช้แนวคิดการพัฒนาบทเรียนร่วมกันในโรงเรียนขนาดเล็ก
THE PROFESSIONAL DEVELOPMENT OF ENGLISH TEACHER
IN SMALL-SIZED SCHOOLS THROUGH LESSON STUDY APPROACH

ศิตา เยี่ยมขันติถาวร

รองศาสตราจารย์ สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของ โครงการเครือข่ายเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาและพัฒนาท้องถิ่น โดยมีสถาบันอุดมศึกษาเป็นพี่เลี้ยง ประจำปี พ.ศ. 2560 มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการนำแนวคิดการพัฒนาบทเรียนร่วมกันไปใช้ในการพัฒนาตนเองของครูภาษาอังกฤษระดับประถมศึกษาใน โรงเรียนขนาดเล็ก จังหวัดนนทบุรี วิจัยนี้เป็นวิจัยเชิงคุณภาพ มีผู้ร่วมวิจัยเป็นครูภาษาอังกฤษระดับประถมศึกษา จำนวน 6 คน จากโรงเรียนในขนาดเล็ก 3 แห่งในจังหวัดนนทบุรี เก็บและรวบรวมข้อมูลจากการสังเกตและการสัมภาษณ์ผ่านกระบวนการของการพัฒนาบทเรียนร่วมกัน 3 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นวางแผน ขั้นการปฏิบัติการ และขั้นสะท้อนผล และวิเคราะห์ผลการวิจัยจากการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้รับ ผลการวิจัยคือข้อสังเกตที่พบจากการพัฒนาบทเรียนร่วมกัน ซึ่งครูสามารถนำไปใช้ในการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องโดยปรับให้สอดคล้องและเหมาะสมกับสภาพการปฏิบัติงานจริง

คำสำคัญ: การพัฒนาบทเรียนร่วมกัน, ประถมศึกษา, โรงเรียนขนาดเล็ก ครูภาษาอังกฤษ

ABSTRACT

This study was a part of U-mentoring Project 2017 under the office of higher education commission. The aim of study was to investigate the used of lesson study approach for teacher professional development of English teachers in small-sized school in Nontha Buri province. The study was a qualitative research and the research participants were 6 English teachers from small-sized school in Nontha Buri province. The research instruments were observation form, the qualitative field notes and the interview form. Data will be collected through interviews, video recordings, observations and documents through 3 processes of lesson study which were (1) planning the lesson, (2) teaching and observing the lesson and (3) reflecting the lesson on its effect. The data analyzed using content analysis. The findings from this research include a discussion of the elements contained in lesson study that may be beneficial to incorporate into continuing professional teacher development programs; however teachers need to adapt it to actual contexts to achieve instructional development.

Keywords: lesson study, Primary school, small sized school, English teacher

1. บทนำ

การพัฒนาวิชาชีพของคนอยู่อย่างสม่ำเสมอเป็นหน้าที่หลักหน้าที่หนึ่งของครูทุกคนคงจะเห็นได้จาก รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 มาตรา 81 ที่ได้กำหนดบทบาทบัญญัติให้มีการพัฒนาวิชาชีพครูไว้และ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 9 (4) ซึ่งได้กำหนดบทบาทบัญญัติให้มีหลักการส่งเสริมมาตรฐาน วิชาชีพครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา และการพัฒนาครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษาอย่างต่อเนื่องเช่นกัน ดังนั้นเราจึงได้พบเห็นการพัฒนาวิธีการสอน สื่อการสอน กิจกรรมและนวัตกรรมใหม่ๆอยู่เสมอ เนื่องจากสิ่งเหล่านั้นเปรียบเสมือนเครื่องมือที่สำคัญยิ่งในการจัดการเรียนการสอนที่ครูต้องพัฒนาเพื่อเพิ่ม ประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอนของตน และเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน

การพัฒนาบทเรียนร่วมกัน (Lesson Study) เป็นอีกแนวคิดหนึ่งในกระบวนการพัฒนาตนเองของครู ดังที่ ชาริณี ตริวรัญญ (2552) ได้ระบุไว้ว่า การพัฒนาบทเรียนร่วมกันนั้นเป็นทางเลือกใหม่ในการพัฒนาการเรียนการสอน โดยมุ่งเน้นการทำงานศึกษาวิจัยร่วมกันของกลุ่มครูและผู้ที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาการเรียนการสอนและการเรียนรู้ ของผู้เรียนในบริบทการทำงานจริงในชั้นเรียนและสถานศึกษาของตนอย่างเป็นระบบและต่อเนื่องในระยะยาว เพื่อ พัฒนาตนเอง เพื่อพัฒนาการจัดการเรียนการสอน และเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนไปพร้อมกัน

วิจารณ์ พานิช (2557) ได้เขียนเกี่ยวกับการพัฒนาบทเรียนร่วมกัน แต่ใช้คำทับศัพท์ว่า Lesson Study ซึ่ง หมายถึง ระบบและกระบวนการพัฒนาครูที่สร้างและพัฒนาขึ้นในวงการการศึกษาของประเทศญี่ปุ่นมานานกว่า 1 ศตวรรษ เป็นระบบที่เน้นกระบวนการแก้ปัญหา มุ่งไปที่การจัดการชั้นเรียนที่เน้นแนวคิดของผู้เรียนเป็นประการ สำคัญ ชั้นเรียนที่เกิดขึ้นจึงเป็นชั้นเรียนที่มีนักเรียนเป็นจุดศูนย์กลางอย่างแท้จริง โดยเริ่มจากการวางแผนการสอน การนำแผนการสอนไปใช้ การสังเกตการณ์สอน และการสะท้อนหลังสอน การที่ได้สังเกตการสอนจริงในชั้นเรียน ทำให้ครูได้เข้าใจและเห็นภาพว่าการสอนที่ดีนั้นเป็นอย่างไร ซึ่งจะช่วยให้นักเรียนเข้าใจในสิ่งที่ตนกำลังเรียนได้ดี ยิ่งขึ้น

นฤมล อินทร์ประสิทธิ์ (2552) ได้กล่าวถึงการพัฒนาบทเรียนร่วมกันไว้เช่นกันในการศึกษาวิจัย แต่ใช้ชื่อว่า “การศึกษาชั้นเรียน” ซึ่งหมายถึงวิธีการหนึ่งในการพัฒนาวิชาชีพที่มีฐานอยู่บนความพยายามที่จะปรับปรุง โรงเรียน จากภายใน มีผลทำให้ครูมีการเปลี่ยนแปลงความเชื่อที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ของตน เปลี่ยนแปลงเจตคติที่มีต่อ นักเรียน ทำให้นักเรียนเกิดกระบวนการเรียนรู้และเกิดกระบวนการคิด

จากที่ยกมา ถึงแก่นักวิชาการการศึกษาจะใช้ชื่อแนวคิดหรือนวัตกรรมนี้แตกต่างกัน แต่ความหมายของการ พัฒนาบทเรียนร่วมกัน คือแนวทางในการพัฒนาวิชาชีพครูที่ก่อให้เกิดประโยชน์ในการจัดการเรียนการสอนและ ก่อให้เกิดการพัฒนาทั้งตัวครูและนักเรียนไปพร้อมๆกัน

ในปัจจุบันมีครู อาจารย์ นักการศึกษาและนักวิจัยทางการศึกษาได้นำแนวคิดนี้ไปใช้ในการพัฒนาการเรียน การสอนในหลากหลายวิชา ไม่ว่าจะเป็นภาษาไทย ภาษาอังกฤษ วิทยาศาสตร์ และคณิตศาสตร์ นำไปใช้ในโรงเรียน และกลุ่มครูที่มีขนาดแตกต่างกัน แต่ในบทความนี้จะมุ่งไปที่รายวิชาภาษาอังกฤษในกลุ่ม โรงเรียนขนาดเล็ก ภายใน จังหวัดนนทบุรีเท่านั้น เนื่องจากการเก็บข้อมูลนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการเครือข่ายเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาและ พัฒนาท้องถิ่น โดยมีสถาบันอุดมศึกษาเป็นพี่เลี้ยง ประจำปีพ.ศ. 2560 ซึ่งเป็นนโยบายของรัฐบาลในปัจจุบัน นโยบายนี้ ได้มุ่งพัฒนาประเทศชาติเพื่อให้เกิดความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน โดยเฉพาะนโยบายของรัฐมนตรีว่าการกระทรวง ศึกษาธิการ ด้านอุดมศึกษา ที่มุ่งเน้นความสำคัญของการส่งเสริมบทบาทให้สถาบันอุดมศึกษาในพื้นที่ทั่วประเทศทำ

หน้าที่เป็นที่เล็งเห็นแก่สถานศึกษาในท้องถิ่นเพื่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษา และการพัฒนาท้องถิ่น และยังมุ่งเน้นให้สถาบันอุดมศึกษานำนวัตกรรมทางการศึกษา ทรัพยากร ตลอดจนความรู้ความเชี่ยวชาญทางวิชาการของบุคลากร และเทคโนโลยีจากสถาบันอุดมศึกษาไปช่วยพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้กับโรงเรียนที่เปิดสอนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยเน้นการพัฒนาศักยภาพครูในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับนโยบายด้านการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการที่มุ่งแก้ปัญหาการศึกษาของชาติ ทั้งการอ่านออกเขียนได้ การยกระดับความรู้ภาษาอังกฤษ การจัดการเรียนการสอนเพิ่มเติมในสถานศึกษา และการคืนครูสู่ห้องเรียน เป็นต้น (คณะกรรมการอุดมศึกษา, 2559)

ดังนั้น เพื่อให้สอดคล้องกับนโยบายประเทศ และการพัฒนาวิชาชีพของครู ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 มาตรา 81 ที่ได้กำหนดบทบัญญัติให้มีการพัฒนาวิชาชีพครูไว้ และพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 9 (4) มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมราชจึงได้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการนี้เข้าร่วมเป็นที่เล็งเห็นให้โรงเรียนขนาดเล็ก จำนวน 3 โรงเรียนในระดับประถมศึกษา สังกัด สพฐ. ในเขตจังหวัดนนทบุรีที่สนใจเข้าร่วมโครงการและมีความต้องการพัฒนาตนเองเพื่อจัดการเรียนการสอนวิชาภาษาอังกฤษ ผู้วิจัยได้ใช้การพัฒนาบทเรียนร่วมกันเป็นนวัตกรรมเพื่อพัฒนาการเรียนการสอนในชั้นเรียน การทำวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการใช้นวัตกรรมพัฒนาบทเรียนร่วมกัน เพื่อให้เป็นข้อสังเกตและเป็นแนวทางในการพัฒนาครูภาษาอังกฤษ เพื่อให้ครูเป็นกำลังสำคัญที่จะพัฒนาผู้เรียนให้มีความพร้อมเพื่อก้าวเข้าสู่การศึกษาระดับมัธยมศึกษาและอุดมศึกษาต่อไป และยังเตรียมพร้อมที่จะเข้าสู่สังคมแห่งการเรียนรู้ได้เป็นอย่างดีในอนาคตอีกด้วย

2. แนวคิดการพัฒนาบทเรียนร่วมกัน

ในการศึกษาการพัฒนาบทเรียนร่วมกันในรายวิชาภาษาอังกฤษในโรงเรียนขนาดเล็กนั้น มีเป้าหมายหลักคือการสังเกตการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของครูที่เข้าร่วมในโครงการ ดังนั้นจึงมีความจำเป็นต้องทำความเข้าใจกับกระบวนการพัฒนาบทเรียนร่วมกันและบุคลากรที่เกี่ยวข้องเสียก่อน

2.1 กระบวนการพัฒนาบทเรียนร่วมกัน

ซารินิ ตีร์วีชญ (2552) ได้กล่าวถึงการดำเนินจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามขั้นตอนกระบวนการพัฒนาบทเรียนร่วมกันไว้ โดยระบุว่ากระบวนการพัฒนาบทเรียนไม่ได้มีขั้นตอนเคร่งครัด สามารถปรับเปลี่ยนได้ตามความเหมาะสม อย่างไรก็ตามได้มีการเสนอขั้นตอนสำคัญไว้ 3 ขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 วางแผน

การวางแผนการจัดการเรียนรู้และเขียนเป็นแผนการจัดการเรียนการสอนร่วมกันอย่างเป็นระบบช่วยให้ครูเข้าใจความต่อเนื่อง สามารถเชื่อมโยงเนื้อหาแต่ละชั้น ทำให้การจัดกิจกรรมสอดคล้องกับคำสั่ง และเป้าหมาย รวมไปถึงการเลือกใช้สื่อให้เหมาะสมกับกิจกรรม

ขั้นตอนที่ 2 ปฏิบัติการ

ในขั้นนี้แบ่งออกเป็น 2 ขั้นตอนย่อยคือ การสอน และการสังเกต ซึ่งถือเป็นขั้นตอนที่สำคัญที่สุดในกระบวนการพัฒนาบทเรียนร่วมกัน ขั้นการสอนคือ การที่ครูนำแผนการสอนที่ได้พัฒนาร่วมกันไปใช้สอนในชั้นเรียน ส่วนขั้นการสังเกตคือการที่สมาชิกคนอื่นๆเก็บรวบรวมข้อมูลระหว่างที่ครูทำการสอนและบันทึกผล ทั้งนี้ระหว่างการเรียนการสอนนั้น สมาชิกคนอื่นๆต้องไม่ให้ความช่วยเหลือใดๆ นอกจากการเก็บข้อมูล นอกจากนี้ในการสังเกตเพื่อเก็บข้อมูลนั้น จะมุ่งเน้นที่การพัฒนาการสอนให้ดีกว่าเดิม ทั้งนี้สมาชิกในกลุ่มสามารถสังเกตได้หลาย

ประเด็นที่เกี่ยวข้องเช่น การสังเกตนักเรียนในด้านพัฒนาการ กระบวนการคิด การมีปฏิสัมพันธ์ในกลุ่ม กระบวนการทำงานกลุ่ม และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้แนวคิดซึ่งกันและกันนอกจากนั้น ยังสามารถสังเกตครู การจัดการเรียนการสอน สื่อการเรียนการสอน บรรยากาศในชั้นเรียน และปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันก็ได้

ขั้นตอนที่ 3 สะท้อนผล

การสะท้อนผลเป็นขั้นที่เน้นให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกันของสมาชิก โดยครูผู้สอนต้องเป็นคนเริ่มอภิปรายถึงการสอนในคาบที่ใช้บทเรียนที่ได้พัฒนาขึ้นว่ามีความพอใจมากน้อยเพียงใดรวมทั้งระบุปัญหาอุปสรรค ข้อผิดพลาด รวมถึงสิ่งที่ต้องการปรับปรุงแก้ไขที่การสอนครั้งต่อไป จากนั้นให้สมาชิกคนอื่นอภิปรายผลที่ได้จากการสังเกตตามประเด็นที่ได้กล่าวไปแล้ว ระหว่างที่สมาชิกคนอื่นอภิปราย ครูผู้สอนต้องเปิดใจยอมรับฟังความคิดเห็นจากสมาชิก จดจำและนำเอาข้อสังเกตไปปรับปรุงเพื่อพัฒนาการจัดการเรียนการสอนต่อไป

2.2 บุคลากรที่เกี่ยวข้องในการศึกษาผ่านบทเรียน

ในการดำเนินงานนั้นมี เราได้ใช้คำว่าสมาชิกอยู่หลายครั้ง เราจึงจำเป็นต้องทำความเข้าใจคำว่าสมาชิกหรือบุคลากรสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาบทเรียนด้วย สมาชิกหรือบุคลากรสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาบทเรียน ได้แก่ (ชาริณี ตรีวิทย์, 2552)

1. ครูในกลุ่มศึกษาผ่านบทเรียน (Participated Teachers) คือ ครูที่เข้าร่วม
2. ผู้ดำเนินการ (Implementators) คือผู้ริเริ่มนำกระบวนการศึกษาผ่านบทเรียนมาแนะนำให้เป็นที่รู้จักของครู และ/หรือเป็นผู้อำนวยความสะดวกและประสานการดำเนินงานการศึกษาผ่านบทเรียนของแต่ละกลุ่ม ซึ่งต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ความเข้าใจในการศึกษาผ่านบทเรียน และสามารถประสานงานครูกับบุคลากรที่เกี่ยวข้องได้ ในที่นี้ได้แก่คณาจารย์ของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมราช ซึ่งหมายถึงผู้วิจัยนั่นเอง
3. ผู้มีส่วนร่วมในการศึกษาผ่านบทเรียน (Lesson Study Participants) คือ บุคคลที่เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานในกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งของการดำเนินงานตามขั้นตอนของกระบวนการศึกษาผ่านบทเรียน ได้แก่ ผู้ที่มีประสบการณ์ในการศึกษาผ่านบทเรียน หรือเป็นผู้ที่มีความเชี่ยวชาญในเนื้อหาสาระรายวิชาหรือศาสตร์การสอน ผู้ร่วมเรียนรู้ หมายถึง ครูผู้บริหารหรือผู้ที่สนใจที่ไม่ได้เข้าร่วมในกลุ่มศึกษาผ่านบทเรียน แต่เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานการศึกษาผ่านบทเรียนในบางขั้นตอนอย่างจริงจัง เข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผนการสอนและเขียนแผนการสอน เข้ามามีส่วนร่วมในการสังเกตชั้นเรียนและอภิปรายสะท้อนความคิด แต่ไม่ได้มีส่วนร่วมดำเนินการตลอดในทุกขั้นตอนเช่นเดียวกับครูที่อยู่ในกลุ่มศึกษาผ่านบทเรียน ในที่นี้คือครูรุ่นพี่ที่อยู่ในโรงเรียนเดียวกัน หรือครูที่ทำการสอนในระดับชั้นอื่นแต่เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาบทเรียนด้วย

3. วัตถุประสงค์การวิจัย

ศึกษาการนำแนวคิดการพัฒนาบทเรียนร่วมกันไปใช้ในการพัฒนาตนเองในการจัดการเรียนการสอนของครู ภาษาอังกฤษระดับประถมศึกษาใน โรงเรียนขนาดเล็ก จังหวัดนนทบุรี

4. การดำเนินการร่วมกับครูในขั้นตอนการพัฒนาบทเรียนร่วมกัน

ในการดำเนินงานครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการดังนี้

4.1 ตัวแทนมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราชเข้าไปคุยกับผู้บริหารและครูภาษาอังกฤษที่โรงเรียนจังหวัดนนทบุรี ที่อยู่ในโครงการจำนวน 3 โรงเรียน โดยหลังจากการพูดคุย แต่ละโรงเรียนได้ส่งครูภาษาอังกฤษเข้าร่วมโครงการ โรงเรียนละ 2 ท่าน และ 1 ใน 2 จะเป็นครูที่เข้าร่วม และอีกท่านหนึ่งจะเป็นผู้มีส่วนร่วมในการศึกษาผ่านบทเรียน ดังนั้นกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้จึงประกอบด้วยครูภาษาอังกฤษจำนวน 6 ท่าน จาก 3 โรงเรียน

4.2 ครูจัดการเรียนการสอน ผู้ดำเนินการ (ผู้วิจัยหรือหรือตัวแทนมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช) และผู้มีส่วนร่วม ร่วมกันพัฒนาบทเรียนและสื่อการเรียนการสอนร่วมกัน ในระหว่างนี้ผู้วิจัยเก็บข้อมูลการทำแผนการสอนร่วมกัน

4.3 ครูจัดการเรียนการสอน ผู้ดำเนินการ (ผู้วิจัยหรือหรือตัวแทนมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช) และผู้มีส่วนร่วม ร่วมกันสังเกตการเรียนการสอนในชั้นเรียน ในขั้นนี้ผู้วิจัยเก็บข้อมูล 5 ด้าน ได้แก่ ด้านผู้เรียน ด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านครูผู้สอน ด้านสื่อการสอน ด้านบรรยากาศในชั้นเรียน ทั้งนี้ถ้ามีประเด็นที่น่าสนใจอื่นๆ ผู้วิจัยต้องเก็บข้อมูลนั้นมาด้วย

4.4 ครูจัดการเรียนการสอน ผู้ดำเนินการ (ผู้วิจัยหรือหรือตัวแทนมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช) และผู้มีส่วนร่วมกันสะท้อนผลการเรียนการสอน ผู้วิจัยเก็บข้อมูลระหว่างการสะท้อนผล

5. การสรุปและอภิปรายผล

5.1 ชั้นวางแผน

ในขั้นนี้ ครู ผู้ดำเนินการ (ผู้วิจัยหรือหรือตัวแทนมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช) และผู้มีส่วนร่วม ร่วมกันวางแผนบทเรียนขึ้น ในการปฏิบัติการจริงในขั้นนี้ ครูผู้สอนเป็นผู้เขียนแผนการจัดการเรียนการสอน และขอคำปรึกษาจากผู้ดำเนินการ และผู้มีส่วนร่วม จากนั้นเตรียมสื่อการสอน โดยมีสมาชิกให้ความช่วยเหลือในการจัดทำสื่อ ขั้นตอนนี้ จากการสังเกตและสอบถาม พบว่า ตามปกติครูมักจะเขียนแผนการสอนด้วยตนเองและส่งแผนการสอนนั้นแก่รองผู้อำนวยการฝ่ายวิชาการอาทิตย์ละ 1 ครั้งเพื่อทำการตรวจสอบก่อนทำการสอน ในบางครั้งแผนการสอนที่เขียนขึ้นไม่ละเอียดเท่าที่ควรเพราะขาดการตรวจสอบและเป็นการพัฒนาแผนเพียงลำพัง การที่สมาชิกคนอื่นมีส่วนร่วมในการตรวจและให้ข้อเสนอแนะในการทำแผนการสอน ทำให้เห็นข้อบกพร่องของแผนการสอนของตนก่อนที่จะส่งไปยังรองผู้อำนวยการฝ่ายวิชาการของโรงเรียน อีกหนึ่งประเด็นที่สังเกตเห็นคือ ครูไม่ค่อยผลิตสื่อเพื่อใช้ในการเรียนการสอน ส่วนใหญ่มักใช้สื่อเดิมที่มีอยู่แล้ว หรือรูปภาพที่พิมพ์ออกมาจากอินเทอร์เน็ตซึ่งมีขนาดเล็ก นักเรียนไม่สามารถมองเห็นได้จากกระดาน การพัฒนาบทเรียนร่วมกันทำให้ครูและสมาชิกคนอื่นๆ ได้ร่วมกันผลิตสื่อชิ้นใหม่เพื่อใช้จัดการเรียนการสอน ซึ่งเป็นการทำงานร่วมกันตามแนวทางการพัฒนาบทเรียนร่วมกันซึ่งสอดคล้องกับชาโรนิตวีร์วิญญู (2552) ที่ได้กล่าวว่า การพัฒนาบทเรียนร่วมกันช่วยพัฒนาความสามารถในการทำงานแบบร่วมมือรวมพลัง นอกเหนือจากนี้ ผู้ที่เกี่ยวข้องกับผู้ดำเนินการก็ได้เกิดการเรียนรู้ไปพร้อมกับครูผู้สอนด้วย

5.2 ชั้นการปฏิบัติการ

ในการปฏิบัติการขั้นนี้ สามารถอธิบายได้ 6 ด้านดังนี้

5.2.1 ด้านนักเรียน

จากการสังเกตและสอบถามลักษณะของนักเรียนในแต่ละระดับชั้นและแต่ละโรงเรียนพบว่า แต่ละห้องมักมีกลุ่มนักเรียนที่ให้ความสนใจในการจัดการเรียนการสอนซึ่งมักนั่งอยู่บริเวณหน้าชั้นเรียน และ กลุ่มนักเรียนที่

ไม่ให้ความสนใจในการจัดการเรียนการสอนซึ่งมักนั่งอยู่บริเวณหลังชั้นเรียน อย่างไรก็ตามในบางกิจกรรมที่ครูผู้สอนได้จัดทำขึ้นเช่น การร้องเพลง การเต้นประกอบเพลง และการเล่นเกม นักเรียนทุกคนให้ความสนใจ ถึงแม้ว่านักเรียนกลุ่มที่ไม่ค่อยให้ความร่วมมือสักเท่าไร แต่ในกิจกรรมเหล่านี้ นักเรียนกลุ่มดังกล่าวพยายามมีส่วนร่วมเช่น นักเรียนกลุ่มนี้มีการส่งเสียงร้องบ้าง และแสดงท่าทางตามบ้างถึงจะไม่เต็มท่อนักเรียนคนอื่นๆก็ตาม แต่ถ้าเป็นกิจกรรมอื่นๆเช่น กิจกรรมทำใบงาน ผู้วิจัยสังเกตเห็นว่า นักเรียนกลุ่มนี้มักคุยเล่นกัน เดินไปมา หรือทำกิจกรรมอื่นๆแทน ข้อสังเกตที่ได้คือ ระหว่างที่นักเรียนคนอื่นๆกำลังทำใบงานอยู่นั้น สมาชิกในกลุ่มพัฒนาบทเรียนได้เข้าสังเกตใกล้ๆ ปรากฏว่านักเรียนก็ลงมือทำอย่างตั้งใจจนสามารถส่งใบงานได้ทันเวลา ครูผู้สอนถึงกับกล่าวว่า “ตามปกตินักเรียนกลุ่มนี้ไม่เคยส่งงานเลยถือเป็นเรื่องที่ดีมาก” ซึ่งข้อผิดพลาดที่เกิดขึ้นนี้อาจมาจากสาเหตุหลายประการเช่นนักเรียนไม่เข้าใจจริงๆ นักเรียนไม่สนใจ และนักเรียนต้องการให้ครูให้ความช่วยเหลืออย่างใกล้ชิด ผู้ดำเนินการและผู้มีส่วนร่วมจึงได้บันทึกข้อสังเกตนี้ลง ไปเพื่อทำการสะท้อนผลหลังจากเสร็จสิ้นการเรียนการสอน

5.2.2 ด้านการจัดการเรียนการสอน

1) ครูสามารถสอนได้ตามลำดับขั้นตอนในแผนการสอนที่เขียนมา มีวิธีการและเทคนิคการสอนที่เหมาะสมกับนักเรียนในระดับชั้น อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยสังเกตว่า บางครั้งครูลืมกิจกรรมที่ตั้งใจจะสอน ซึ่งครูได้เขียนไว้ในแผนก่อนแล้วและข้ามกิจกรรมนั้นไป นอกจากนี้ผู้วิจัยสังเกตว่า ครูไม่มีการนำเข้าบทเรียนด้วยการทบทวนความรู้เดิมของนักเรียน แต่จะสอนในลักษณะความรู้ใหม่ทั้งหมด

2) กิจกรรมต่างๆมีความต่อเนื่อง แต่ไม่ได้น่าสนใจหมดทุกกิจกรรม กิจกรรมที่นักเรียนให้ความสนใจในทุกระดับชั้น และทุกห้องเรียนที่ได้เข้าสังเกตคือ การร้องเพลงและแสดงท่าทางประกอบเพลง ส่วนกิจกรรมเกมนั้น เมื่อครูกล่าวว่า “เราจะร่วมเล่นเกมกัน” นักเรียนทุกคนมีความกระตือรือร้น แต่เมื่อเกมนั้นไม่น่าสนใจหรือไม่ดึงดูดใจ นักเรียนก็จะเฉื่อยชาลงและหันไปทำกิจกรรมอื่นที่ไม่ใช่การเรียนการสอน อีกข้อสังเกตหนึ่งที่พบคือ กิจกรรมบางกิจกรรมที่ครูทำซ้ำๆ เช่นการสะกดคำที่ทำมากกว่า 3 รอบ การตอบคำถามเดิมๆซ้ำๆ เป็นกิจกรรมที่นักเรียนหมดความสนใจได้ง่าย

3) การเขียนจุดประสงค์และการวัดผลนั้น ครูส่วนใหญ่ไม่เขียนจุดประสงค์ให้ครบทั้ง 3 ด้าน คือ ความรู้ ทักษะ และทัศนคติ โดยมักจะขาดเรื่องทัศนคติ แต่เมื่อถึงตารางวัดผลกลับมีการวัดผลแสดงเจตคติและพฤติกรรมเช่น การทำงานร่วมกันซึ่งเป็นการศึกษาพฤติกรรมของนักเรียนในชั้น ความรักในภาษาอังกฤษ โดยไม่มีเป้าหมายในการวัดว่าความรักนั้น จะดูได้จากอะไร ใช้เครื่องมือใดในการวัดผล

4) การควบคุมชั้นเรียนนั้น ครูทุกคนทำได้เป็นอย่างดี ถึงแม้ว่านักเรียนบางคนจะพูดคุยกัน เล่นกัน แต่เมื่อครูมอง หรือเรียกชื่อก็จะหยุดพฤติกรรมดังกล่าวโดยทันที ผู้วิจัยสังเกตพบว่า ครูทุกคนพูดเสียงดัง และค่อนข้างเข้มงวดกับนักเรียน ผู้วิจัยจึงได้สอบถามภายหลัง ครูทุกคนตอบว่า จำเป็นต้องดูแลและเข้มงวด มิเช่นนั้นจะไม่สามารถควบคุมชั้นเรียนที่เน่ผู้เรียนชั้นประถมศึกษาได้เลย

5) ปฏิสัมพันธ์ในชั้นเรียนระหว่างครูและนักเรียน และระหว่างนักเรียนด้วยกันเป็นไปด้วยดี ผู้วิจัยสังเกตว่า ครูจำชื่อและพฤติกรรมของนักเรียนได้ทุกคน รู้จุดอ่อนของนักเรียนแต่ละคนเป็นอย่างดี

5.2.3 ด้านครูผู้สอน

ในด้านนี้ ผู้วิจัยจะมุ่งสังเกตเฉพาะพฤติกรรมที่สามารถพัฒนาเพื่อการจัดการเรียนการสอน จะไม่จับจ้องพฤติกรรมที่เป็นลักษณะธรรมชาติที่ไม่สามารถเปลี่ยนแปลงแก้ไขได้โดยทันที ในด้านนี้ ผู้วิจัยสังเกตว่า ครูทุก

คนไม่ค่อยเดินมายังบริเวณหลังชั้นเรียน มักจะอยู่บริเวณหน้าชั้นเรียนเท่านั้น ซึ่งจะทำให้นักเรียนที่ไม่ให้ความสนใจเรียนอยู่แล้ว ทำกิจกรรมอื่นนอกเหนือจากกิจกรรมที่ครูจัดขึ้น โดยเฉพาะในระหว่างการปฏิบัติกิจกรรมใบงาน กิจกรรมการถามและตอบคำถามในชั้นเรียนก็เช่นกัน ครูมักจะถามนักเรียนที่นั่งหน้าชั้น และไม่ให้ความสนใจนักเรียนที่นั่งหลังชั้นเรียน

นอกจากพฤติกรรมดังกล่าวผู้วิจัยยังสังเกตเห็นงานค้างจากคาบก่อนหน้า ที่นักเรียนบางคนไม่ได้ส่งให้ครูตรวจ รวมถึงการทำงานที่ส่งในคาบปัจจุบันไม่เสร็จตามกำหนดเวลาแต่ครูไม่พูดถึงงานค้างหรือการบ้านเดิมเลย ผู้วิจัยยังได้สังเกตเห็นการสะกดคำศัพท์ผิดบนกระดาน และการออกเสียงผิดของครู ซึ่งทำให้ผู้เรียนจดจำและเลียนแบบทั้งการสะกดคำและการออกเสียง สังเกตได้จากใบงานที่มีการสะกดผิดเหมือนคำศัพท์บนกระดานคำ และการออกเสียงผิดในชั้นเรียนของนักเรียน ผู้ที่เกี่ยวข้องและผู้ดำเนินการ ได้เห็นพ้อง และบันทึกข้อสังเกตนี้เพื่อสะท้อนและหาแนวทางปรับปรุงแก้ไขภายหลัง

5.2.4 ด้านสื่อการสอน

จากการสังเกต สื่อที่ครูนำมาใช้มี 3 รูปแบบ 1. สื่อที่ครูมีอยู่เดิม เช่น ใบงานที่เคยใช้แล้ว 2. สื่อที่ครูซื้อ เช่น โปสเตอร์และ รูปภาพและ 3. สื่อที่ครูและสมาชิกร่วมกันผลิตขึ้นใหม่เพื่อใช้ประกอบการสอน เช่น บัตรคำศัพท์ รูปภาพ และเกม แต่ทั้งนี้ ครูบางคนก็ไม่ใช่สื่อเลย แต่ใช้วิธีการเขียนและวาดภาพบนกระดานคำแทน ซึ่งจะเกิดความผิดพลาดได้ง่าย ถ้าสะกดคำศัพท์ผิด หรือไม่ตรวจสอบให้ดีเสียก่อน ครูบางคนนำสื่อสำเร็จรูปที่ซื้อมาประกอบการเรียนการสอน เช่น โปสเตอร์และรูปภาพ แต่นำมาคิดบนกระดานโดยไม่ใช้ประโยชน์จากสื่อเหล่านั้น นอกจากนี้ผู้วิจัยยังพบว่าสื่อที่ครูนำมาใช้บางสื่อ โดยเฉพาะ ใบงาน และเกม มีรูปแบบที่ยากเกินไปไม่เหมาะกับระดับชั้นที่สอน ซึ่งผู้วิจัยและสมาชิกได้จับบันทึกข้อสังเกตเพื่อไปสะท้อนผลนี้ให้ครูเพื่อจัดทำสื่อที่มีประโยชน์สามารถใช้งานได้จริง และเหมาะสมกับระดับชั้นเรียนของตน เช่น สื่อเสียง สื่อรูปภาพที่มีขนาดใหญ่ขึ้น หนังสือเล่มเล็ก และอื่นๆที่เหมาะสม

5.2.5 ด้านบรรยากาศ

ด้านบรรยากาศในชั้นเรียน เนื่องจากมีผู้อื่นมานั่งอยู่บริเวณหลังห้อง ในช่วงแรกของการจัดการเรียนการสอน ทั้งครูและนักเรียนค่อนข้างเกร็งไม่เป็นธรรมชาติ แต่เมื่อครูพยายามกระตุ้นให้นักเรียนมีส่วนร่วมไม่จำเป็นการร้องเพลง การแสดงท่าทางประกอบ และการเล่นเกม สังเกตได้ว่า นักเรียนมีความกระตือรือร้นขึ้นมากอย่างไรก็ดี เกมบางเกมไม่เหมาะกับระดับชั้นที่สอน ทำให้นักเรียนหมดความสนใจในกิจกรรมนั้นในทันที

5.3 ชั้นสะท้อนผล

ครูภาษาอังกฤษแต่ละโรงเรียนเปิดใจในการเสนอและรับความคิดเห็นของสมาชิกในกลุ่ม ครูทุกคนยอมรับข้อผิดพลาดที่เกิดขึ้นระหว่างการเรียนการสอน แต่อย่างไรก็ดีครูมักมีเหตุผลอันสืบเนื่องจากการข้อผิดพลาดที่เกิดขึ้นในการจัดการเรียนการสอนในชั้นเรียน เช่น การมีเวลาไม่เพียงพอเนื่องจากงานอื่นๆ ในโรงเรียน การไม่ให้ความร่วมมือของผู้เรียนบางคนในชั้นเรียน และการไม่มีงบประมาณในการซื้อและจัดทำสื่อ เป็นต้น ผู้ดำเนินการและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องผลักดันสะท้อนข้อสังเกตที่ได้และร่วมกันอภิปรายสาเหตุของปัญหา และหาแนวทางในการแก้ปัญหา ร่วมกันในชั้นนี้ใช้เวลาประมาณ 45-60 นาที จากการสอบถาม ครูและ ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องรู้สึกสนุก และ เห็นประโยชน์ในการใช้นวัตกรรมนี้ในการพัฒนาตนเองโดยตั้งใจว่าจะนำไปใช้ในการดำเนินการเรียนการสอนต่อไปในชีวิตประจำวัน และจะแนะนำให้เพื่อนครูคนอื่นๆ ในโรงเรียนใช้นวัตกรรมนี้ด้วย ซึ่งสอดคล้องกับ White (2004) ที่

เสนอว่าการเรียนรู้ของครูและการพัฒนาครูจะมีความหมายและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น หากกระบวนการพัฒนานั้นๆ เป็นส่วนหนึ่งใน การทำงานประจำวันของครูหรือของเพื่อนร่วมงาน

6. สรุป

จากผลการวิจัย การพัฒนาบทเรียนร่วมกันเป็นอีกทางเลือกหนึ่งที่สามารถใช้ในการพัฒนาตนเองของครู ซึ่งจากการดำเนินการวิจัยพบว่ากระบวนการนี้สามารถช่วยพัฒนาสมรรถภาพการจัดการเรียนการสอนของครูได้ ทั้งในด้านความรู้ ความเข้าใจที่มีต่อบทเรียน การเขียนแผนการสอน การผลิตและการใช้สื่อ รวมทั้งการจัดการชั้นเรียน ไม่ว่าจะเป็นนักเรียน และบรรยากาศในชั้นเรียน สามารถช่วยพัฒนากระบวนการเรียนรู้ที่เน้นนักเรียนเป็นจุดศูนย์กลางและพัฒนาทักษะการคิดของนักเรียนด้วย ที่สำคัญที่สุดคือการช่วยพัฒนาตนเองเรื่องความสามารถในการจัดการเรียนการสอนในชั้นเรียน รวมไปถึงการทำงานร่วมกันของครูในโรงเรียน ถ้าครูค่อยๆปรับเปลี่ยนตนเองและวิธีการทำงานให้เป็นระบบ ถ่ายทอดแนวคิด วิธีการ ร่วมกันอภิปรายข้อผิดพลาดเล็กๆน้อยๆเพื่อหาหนทางแก้ไข การเปลี่ยนแปลงผู้เรียนทั้งด้านผลการเรียน ทักษะ และพฤติกรรมไปในแนวทางที่ดีขึ้นย่อมอยู่ไม่ไกล

เอกสารอ้างอิง

- คณะกรรมการอุดมศึกษา. (2559) การดำเนินงาน โครงการพัฒนาคุณภาพการศึกษาและการพัฒนาท้องถิ่น โดยมีสถาบันอุดมศึกษาเป็นพี่เลี้ยง ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2550 – 2560. [online] สืบค้นวันที่ 3 มีนาคม 2560. จาก <http://www.mua.go.th/users/bphe/U-school/index.html>.
- ชาริณี ตรีวิทย์. (2550). การพัฒนาสมรรถภาพการจัดการเรียนการสอนของครูประถมศึกษาตาม แนวคิดการศึกษาผ่านบทเรียน. วิทยานิพนธ์ปริญญาคุุณศึกษิต สาขาวิชาหลักสูตรและการ สอน คณะครุศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชาริณี ตรีวิทย์. (2552). การศึกษาผ่านบทเรียน (Lesson Study):ทางเลือกใหม่เพื่อพัฒนาการเรียนการสอน.วารสาร ครุศาสตร์ ปีที่ 37 ฉบับที่ 3 (มีนาคม - มิถุนายน 2552) หน้า 131-149.
- วิจารณ์ พานิช (2557) Lesson Study. [online] สืบค้นเมื่อ 15 มิถุนายน 2560 จาก <https://www.gotoknow.org/posts/569248>
- นฤมล อินทร์ประสิทธิ์. (2552). การศึกษาชั้นเรียน (Lesson Study): นวัตกรรมเพื่อพัฒนาครูและ นักเรียน. วิทยานิพนธ์ปริญญาคุุณศึกษิต มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- White, A. (2004). The lesson study approach to implementing change, Paper presented at SEAMEO-UNESCO Education Congress and EXPO Secretariat, Bangkok, Thailand. [Online]. Available from: www.seameo-unesco.org/fullpaper/MMM1/101/FP.doc [2005, December 19].